



Младежки пространства

УСЛОВИЯ ЗА СЪЩЕСТВУВАНЕ В БЪЛГАРИЯ

Съдържание

Увод	2
Младежка работа	2
Младежки работник	4
Младежки пространства	7
Източници	11

Увод

Нишката на времето прониква проблемите на младежта, като неизменна част от обществото, и то безспорно в исторически, актуален и бъдещ контекст. Създаването на редица документи обсъждащи ги в световно, наднационално, национално и местно измерение доказва разпознаването им като належащата тема в цикъла на обществения живот. По своята логика документите индикират нещо, което в последствие се нуждае от действие и всекидневна подкрепа, за да просъществува като мярка, разрешаваща статуквото на една брънка от цялото. Това не означава, че всички ресурси (материални, интелектуални, експертни и т.н.) трябва да бъдат насочени в тази посока, но устойчивите резултати изискват безспирна, координирана и последователна работа от всички заинтересовани страни и съдържатели на ресурси. Трансформацията на разбирането за младите хора като проблем и бreme на обществото не може да се случи само, чрез производство на документи и изпълнение на препоръки, а чрез реални действия, базирани на ежедневните нуждите и потребности на младежите в България (и не само). Един от основните инструменти по пътя към случването на тази особена трансформация е Младежката работа. Защо точно младежка работа? Какво представлява? Защо е важна за младите хора и обществото като цяло? Къде, кой и как я извършва? Все въпроси, от чиито отговори се нуждаем за да разберем предпоставките за ефективни, ориентирани към бенефициентите и стратегически планирани политики по отношение на младежта в България.

Младежка работа

В своята най-опростена форма младежката работа, дефинирана по време на първия европейски конгрес за младежка работа, състоял се в Гент, Белгия (7-10 юли, 2010г.), е предоставянето на "пространство и възможност на младите хора да оформят своето бъдеще", чрез съвкупност от извънучилищни образователни дейности¹. В българската действителност най-разпространените доставчици са младежките неправителствени организации, които действат на международно, национално и регионално ниво, ангажирайки се с редица социални процеси и целящи подобряване на обществото като цяло. Техните сфери на дейност са предприемачеството, политическа ангажираност, създаването на инструменти за комуникация с вземащите решения (структурен диалог), ангажиране и запълване на свободното време на младите хора, културни обмени, заемащи ролята на медиатор между младежите и властимащите, намаляване на безработицата, професионална и психологическа помощ, създаване на среда за личностно и професионално развитие, доброволчество и т.н. Най-често организациите обучават и квалифицират, хора, които се превръщат в професионалисти в работата с младежи, наричани младежки работници. В по-разширения си (и актуален) вариант младежката работа е базирана на неформални и информални образователни процеси (това не изключва осъществяването ѝ в учрежденията на формалното образование), фокусирана върху младите хора и доброволното участие, изпълняваща се от младежки работници на платени или доброволни начала.

¹ http://www.coe.int/t/dg4/youth/Source/Resources/Documents/2010_Declaration_European_youth_work_convention_en.pdf

„Младежката работа е същностно социална практика, която работи с младите хора и обществата, в които живеят, като улеснява активното участие и включване на младите хора в техните общности и в процеса на вземане на решения“². Повече или по-малко тя служи като инструмент на гражданското общество за изграждане на ценности и възможности, които то разпознава като основополагащи. Стремехът към утопичната визия на гражданското общество се обуславя от разбирането и приемането на различните социални групи като значими и ценни за самото него, като ресурс и шанс за своето по-добро бъдеще. В така поставената ситуация неформалната образователна система³ не би трябвало да се изглежда като алтернатива на формалната, а като допълваща я. В периода 2006/2007 – 2015/2016 учебни години в България има общо 123985⁴ млади хора (I до XII клас) напуснали образователната система, от които около 30% (39563⁵) посочват като причина нежелание да учат. Това безспорно води до повишаване на риска от въвличане в криминални активности на тези млади хора, а образователните политики се явяват основен елемент в превенцията на престъпността, защото „слабостите в сферата на образованието обуславят и стимулират криминалната активност на подрастващите – непосещаване на училище; некачествено образование, което може да затрудни бъдещата професионална реализация на младите хора; липсата на достатъчно стимули и възможности за смислено прекарване на свободното време“⁶. Повече или по-малко училището и работата по-късно оформят ежедневието на младите хора (и не само), структурират всекидневието и не позволяват на индивида да навлезе в безтегловността на хаоса. Ако след изпадане и от двете не се открие здравословна алтернатива, то рискът от въвличане в разрушителни активности се увеличава. Това е проблем, отбелязан от много важен документ засягащ младежта в България - Стратегия за младежта (2012 – 2020). Нейната значимост се изразява във формулиране на визия за бъдещето на младите хора в страната и нужните способности, както и идентифициране на предизвикателствата пред младежта. Част от аналитичната част на стратегията заключава, че „около две трети от осъжданите всяка година младежи не ходят на училище и/или нямат работа“⁷, от което следва, че фокусът на бъдещите действия трябва да бъде създаването на привлекателни алтернативи за оползотворяване на свободното време.

Съвсем в унисон със стратегията за превенция на престъпността и стратегия за младежта и поставените от тях проблем, участниците в Национална среща „Неформално образование“ (2013г.) асоциират участието си в сферата на Неформалното образование (и неговите методи) със „свобода за изразяване на индивидуалността, алтернатива за обучение, придобиване на знания, умения и компетенции и стремеж към признаването им с цел прилагане в реална среда“⁸. В този смисъл, освен обогатяваща, младежката работа има и превантивна функция, успешна, донякъде заради три основни характеристики: *Младите хора избират да участват в нея; Тя се случва там където са*

² https://search.coe.int/cm/Pages/result_details.aspx?ObjectId=0900001680717e78

³ Именно неговите методи са най-често използвани за осъществяване на младежка работа

⁴ Според Национален статистически институт

⁵ Пак там

⁶ Стратегия за превенция на престъпността (2012 – 2020) - <http://www.dnevnik.bg/file/1814333.doc>

⁷ http://mpes.government.bg/Documents/Documents/Strategii/strategy_youth_2012-2020.pdf

⁸ <https://my.pcloud.com/publink/show?code=XZChG3ZQoCDvrATf2JDitnXswgWjX9nHXqy>

*младите хора; Разпознава младите хора и младежките работници като равноправни партньори*⁹;

Друго проучване, направено от Център за контрол и оценка на качеството на училищното образование през 2016г., откроява ползите от участие в извънкласни дейности за учениците в техния образователен, личен и социален живот¹⁰. Още едно доказателство, че неформалното учене за млади хора, като допълнение към официалното образование, следва да бъде насърчавано и признавано и следва да се развиват по-добри връзки между официалното образование и неформалното учене. Преходът на младите хора от образование и обучение към пазара на труда следва да бъде улесняван и подкрепян, а преждевременното напускане на системата за училищно образование трябва да бъде намалено¹¹. Нуждата от намеса на държавата в това ѝ качество е отбелязана на първия европейски конгрес за младежката работа (7-10 юли, 2010г.) в Гент, където Съвета на европейски съюз, осъзнавайки важността на младежката работа за живота на младите хора в Европа, кани държавите-членки да подкрепят по всякакъв начин устойчивостта на младежката работа¹². Обновеното и все още актуално, споделено виждане за младежката работа се откроява шест години по-късно на европейската младежка конференция, фокусирайки се върху създаването на виртуални и физически пространства, отдадени на качествена младежка работа, в отговор на нуждите и интересите на всички млади хора¹³.

Всичко цитирано дотук ясно изразява функциите на и аргументите за съществуване на младежки пространства в България, където младежката работа може целесъобразно, концентрирано и по-ефективно да допринася за бъдещето на младите хора. Свързващата брънка между работата с млади хора и младежките пространства е Младежкия работник.

Младежки работник

Младежкия работник работи принципно с млади хора, на възраст между 11 и 29 години. Неговата работа е свързана с развитието на младите хора в личен и социален план, да им даде възможност, да влияят, да намерят своето място и гласът им да бъде чул, както в техните собствени общности, така и в обществото като цяло. Младежката работа помага на младите хора да учат повече за себе си, за другите и за обществото, чрез Неформалните методи на обучение, които комбинират в себе си наслаждение от ученето и предизвикване на себе си. Работата на Младежките работници предлага сигурно среда на младите хора, където да опознаят своята идентичност, да се докоснат до процесите за вземане на решение, да повишават своята увереност, също така да развият междуличностни умения и да мислят последствията от своите действия. Това

⁹ http://ec.europa.eu/youth/policy/implementation/work_en

¹⁰ http://www.ckoko.bg/upload/docs/2016-12/book_2016_web.pdf

¹¹ [http://eur-lex.europa.eu/legal-content/BG/TXT/PDF/?uri=CELEX:32009G1219\(01\)&from=EN](http://eur-lex.europa.eu/legal-content/BG/TXT/PDF/?uri=CELEX:32009G1219(01)&from=EN)

¹² Promote different kinds of sustainable support for youth work, e.g. sufficient funding, resources or infrastructure. This also implies removing barriers to engaging in youth work and where appropriate create strategies on youth work. (http://www.consilium.europa.eu/uedocs/cms_data/docs/pressdata/en/educ/117874.pdf)

¹³ http://www.youthforum.org/assets/2016/10/Joint_Recommendations_EU-Youth-Conference-October-2016.pdf

ще доведе до правене на по-информирани избори, ще повиши тяхната активност и ще подобри резултатите по отношение на младите хора.

Някои от ценностите на Младежката работа са:

- младите хора да избират, да вземат участие в социалните процеси
- младежката гледна точка за света да е обществено значима
- уважително отношение към младите хора
- да развие личностните умения и компетенции на младите хора в личен, семеен и социален план
- помага на младите хора да развият по-силни връзки и колективни идентичности
- уважение и оценяване на различията
- промотиране на мнението на младите хора

AED (Academy for Educational Development)¹⁴ очертава четири основни компетенции, (знание, умения и лични качества) на Младежкия работник, които ще му позволят да бъде полезен ресурс за младите хора. AED ги дефинира по следния начин:

- Младежки работник като подкрепа на Младежи, Семейства и Колеги
- Младежки работник като ресурс за Младежите
- Младежки работник като ресурс за Организации
- Младежки работник като ресурс за Общности

Включването по първата точка може да се случи, чрез социална работа - пряко участие в собствените си общности и онези на други млади хора. Той може да бъде ресурс за младите хора, чрез натрупаните компетенции в сферата на социалната реализация, кариерно ориентиране, натрупване на умения за общуване и повишаване на самочувствието, както и мотивиране за участие в процесите засягащи младите хора. Младежките политики са полето на участие, където в сътрудничество с организации, Младежките работници могат да бъдат полезни. Като ресурс за Общности, работата на Младежкия работник е свързана с усвояването на методите на Неформалното учене, чрез които възможността за опознаване и идентифицирането на социални проблеми става по интерактивен и информативен начин, а участниците достигат до крайният резултат сами, единствено посредством фасилитирането на процеса от Младежкия работник.

Работата на Младежкия работник, като учебен процес и създаване на среда за развитие на социална и емоционална интелигентност, се случва предимно извън училищната институция. Ако следваме примера на Норвегия¹⁵, дейността на Младежкия работник се намира в училище, в болницата, в бюрото по труда и прочее. От друга страна участието на Младежките работници най-

¹⁴ Повече за организацията виж на <http://www.fhi360.org/about-us>

¹⁵ Виж интервюто за MediaCafe с Елизабет Хауг - <http://mediacafe.bg/novini/programa-i-razvitie/Elizabet-Haug-ot-Norvegija-Predpriemachestvoto-trjabva-da-se-uchi-osthe-ot-gradinata-VIDEO-i-SNIMKI-8491>

често става чрез младежки организации, организации с целева група младежи, неформални групи или младежки служби, както и публичните власти.

Включването в общност на хора с общи интереси, подтиква към отдаденост и поемане на пълна отговорност за действията, което води след себе си множество положителни последствия. Чрез участието си в тези общности, Младежките работници вярват, че помагат на обществото като цяло, но освен това помагат на себе си, помагайки на другите. Това се изразява в подготовка на себе си за "гражданин"¹⁶ и усвояването на демократичните ценности, както и ученето на отговорност и активно участие в живота на собствената общност. Участието в младежки организации и младежката работа способстват за елиминирането на различието, което се е създавало вследствие на сегрегацията последвала от именуването на определена социална група - "Младеж", сякаш е различна от всяка друга и някак си не принадлежи към обществото.

Важността на Младежката работа се появява, когато се оформят своеобразни социални празници, именно отпадане от формалната образователна система, намирането на "правилното място" в общността, изграждане на здрави социални отношения със значимите други, намаляване на престъпността и личностно развитие и себеоткриване. Участието в Младежките групи може да бъде предверие за "широкия свят", където ние трябва да отхвърляме и приемаме, да възразяваме и подкрепяме, да води или да следваме, да поемаме отговорност и да извоюваме нашите права. Освен за младежите, като цяло, Младежката работа е значима и за Младежките работници, защото развива техните лидерски, презентационни и комуникационни умения, тяхната самоувереност, знание за социалната реалност на общността си, информирано мнение по съществени социални проблеми и инструменти за разрешаване им, както и достъп до ресурси от знание и социален капитал, т.е. своеобразно "порастване" по отношение на житейски опит.

Тъй като работата на Младежкия работник е доброволна по същността си, той/тя среща много пречки в осъществяването ѝ. На първо място, причините се изразяват в разминаването на главните и второстепенни цели и мотиви за извършване на младежката работа. През повечето време те не си противоречат, но с времето и социалната реализация главните цели и мотиви влизат в конфликт с второстепенните и изхранването на семейство и професионална реализация може да противостоят на извършването на доброволната работа на Младежкия работник. Понякога дългите часове Младежка работа могат да доведат до negliжиране на семейството, а и в крайна сметка крайната цел дори да не бъде ясна, т.е. "помощ към обществото, като цяло" да бъде единственото обяснение, без конкретно формулирана цел.

Проблемите, които стоят пред Младежкия работник са административно и законово регулирането на дейността и пространство, където да я изпълнява, сертифициране и качество на услугите, капацитет на обучители на младежки работници, начините на включване и достъпа до младите хора, социалната сигурност, която трябва да получават при извършването на доброволен труд и разпознаемостта и значението на Младежката работа.

¹⁶ Кавичките са нужни, защото тук се има предвид стереотипната представа за гражданин на демократичното общество

Младежки пространства

АРГУМЕНТИ И ПРИМЕРИ

По-важната задача е да стане ясно каква е ситуацията в България и какви предпоставки има за реализиране на досега посочените препоръки/взети решени в европейски и национален контекст по отношение на младежта. Ако младежката работа е от значителна важност за изграждане на благоприятна и привлекателна среда за развитие на младите хора, а младежките работници - доставчиците, без които тя не може да бъде осъществена, то алтернативната „класна стая“ се явява като задължителен компонент за качество на ученето и свободното време, сама по себе си. Тя естествено, не е самоцелна и нейната привлекателност трябва да бъде поддържана безпрецедентно, за да бъде разпознаваема от младите хора.

Някои примери за интерактивни дейности в рамките на младежките пространства са наличието на *Баскетболни игрища; Законни стени за графити; Стена за катерене; Лесен достъп до самото място; Уреди за трениране на паркур; Рампи за скейтборд; Сцена; Интернет; Електричество; Условия за групови младежки дейности; Дъска за писане/рисуване; Чести събития*¹⁷ и прочее. Очевидно, за да бъде спечелено вниманието и доверието на младите хора са нужни средства за постигане на всичко посочено и много повече. Това е само по себе си очевидно и въпреки това, по време на втория европейски конгрес за младежка работа (2015) една от основните препоръки по отношение на финансирането е насочена към нуждата от „достатъчна и устойчива система за финансиране. “В тази връзка трябва да бъдат финансирани съществуващите практики и структури за младежки дейности, както и иновации и нови форми на практика“¹⁸. Много примери от Европа и света показват, че най-често младежката работа се случва извън установените формални учреждения – там където са младите хора и спрямо техните нужди (или специално установени за това пространства). В този смисъл, понякога финансирането не е основната пречка за реализиране на дейности за младежта, а законовата рамка, която по-скоро забранява (или не позволява) достъп до хабитата на младите хора. Например училища и затвори, където младежката работа може да се случва с без вложение на значителен финансов капитал.

Впрочем, дори Стратегия за младежта не разпознава училища, затвори, паркове, и прочее пространства, където се намират младите хора, като места за извършване на младежка работа. Според нея, създаването на привлекателна среда за развитие на младите хора в малките населени места и селските райони може да бъде постигнато, чрез осигуряване на ефективен достъп до образование, обучение, информация, но единствената задача за постигане на тази цел, свързана с такъв тип пространства, се ограничава с насърчаване и подпомагане на читалищата като средища за информация, неформално обучение, културно изразяване и гражданско участие¹⁹. В този смисъл, съгласно стратегията, усилията на държавната политика ще бъдат насочвани по-скоро към превръщането на читалищата в места за привличане на младите хора, съвсем не в синхрон с

¹⁷ <https://www.pps.org/blog/young-people-and-placemaking-engaging-youth-to-create-community-places/>

¹⁸ http://www.eywc2015.eu/Portals/0/The%202nd%20European%20Youth%20Work%20Declaration_FINAL.pdf

¹⁹ Виж стр. 33 от стратегия за младежта -

http://mpes.government.bg/Documents/Documents/Strategii/strategy_youth_2012-2020.pdf

европейското разбиране за младежка работа (в това число и младежко пространство). „Освен създаването на автономни пространства за практикуване на младежката работа, работата с младежта също така да овласти младите хора да създават свои собствени пространства и да отворят липсващи такива в други сфери на живот – учене, тренировки и работен пазар“²⁰. Това и по-горе споменатото разбиране за младежко пространство трябва да включва абсолютното участие на младите хора в неговата създаване и управление поради две причини. Привлекателността на младежката работа до голяма степен се гарантира от доброволното участие на младите хора в процеса и случването ѝ на тяхната територия. Т.е., ако, от една страна в младежките пространства се случват привлекателни дейности, включващи образователни практики различаващи се от разбирането на формалната образователна система (алтернативни образователни методи, които компенсират изгубения интерес към класическите – училище/университет) и от друга, младите хора бъдат овластени да определят житейския цикъл на пространството, което го прави „тяхно“, то те ще бъдат привлечени към огнището на младежката работа – и от своя страна към младежките пространства. Втората причина е, че това пространство трябва да отразява техните нужди и очаквания, а най-добрият експерт на нуждите на младите хора са самите те. Освен техните собствени нужди като брънка от общността и обществото, активното участие в управлението на собственото пространство води със себе си моралната отговорност към групата (местната общност), която дава шанс, подкрепя (финансово, физически и морално) и допринася за бъдеще на младежта. В този смисъл, на въпроса, защо да строим (изграждаме) младежки пространства може да бъде отговорено по следния начин - младежката работа и участието в младежки дейности (за свободното време и лично и професионално израстване), поставят основите на устойчиво социално, икономическо и общностно развитие. Трайната промяната започва от младите хора - бъдещите възрастни, които ще се сблъскат с непрекъснато променящи се общности, социални и икономически предизвикателства, с които трябва да се справят. Концентрираната младежка работа, целяща предоставяне на широк спектър от алтернативни (и допълващи формалните) образователни възможности, подпомага развитието на знания, умения, компетенции и отношение, нужно за случването на устойчиво развитие на местно ниво, което е ключът към активно участие в общността като цяло²¹.

Опитът в българската действително не трябва да бъдат пренебрегван. Комбинацията на усилията на Министерство на младежта (стратегия за младежта и политики за младежта) и наличието на 3645 читалища в България²² е сериозна основа за реализиране на дейности за младежта и възможност за упражняване на дейността на младежките работници. Единствената пречка и недостатък пред пълноценното използване на този ресурс е законовата уредба за дейността на читалищата²³, която предвижда по-скоро изпълнение на активности в сферата на изкуството и културата, която е само малка част от живота на младите хора в България.

²⁰ Декларация от втория европейски конгрес за младежка работа

²¹ Виж <http://uil.unesco.org/fileadmin/keydocuments/LifelongLearning/learning-cities/en-unesco-learning-cities-flyer.pdf>

²² Виж http://chitalishta.com/index.php?&act=community&do=list&special=1&sql_which=3600

²³ <http://lex.bg/laws/ldoc/2133897729>

Опитите на министерството за реализиране на младежки политики не се изчерпват с читалищната дейност. Национална програма младежта²⁴ е финансов механизъм, който на базата на конкурсен принцип осигурява едногодишно финансиране на една или повече младежки организации от всички области в Българи за реализиране на младежки дейности и обезпечаване на младежки пространства. Основния недостатък на тази няколко-годишна практика е неустойчивостта, без която всички усилия изглеждат спорадични, хаотични и не целенасочени. Всяка година, различна организация, на различно място в града (общината, областта) успява да спечели въпросното финансиране и така установените младежки пространства сменят локация, младежките работници и експерти, които работят там, дейностите, които са се случвали и най-важното доверието на младите хора трябва да бъде спечелвано отново ... и отново. Друг ярък и много скорошен пример е създаването на четири младежки центъра (Враца, Добрич, Пловдив, Стара Загора). Финансирани и реализирани по финансовия механизъм на европейското икономическо пространство, тяхното създаване и работа би трябвало да отразява основните европейски ценности, заложи в основата на дейността на младежките работници. На първо място бяха създадени по усмотрение на държавата, т.е. в определяне на тяхната локация, изграждане и по-късно управление не бяха включени представителна част от младите хора (организиран и неорганизиран). На второ място, ако тяхната успеваемост се мери в актуални (настоящи) дейности, които реализират то би изглеждало сякаш първоначалната идея и споделената (на европейско и национално ниво) визия е изпълнена. Фактите обаче сочат друго и то не е много по-различно от първоначалното създаване центрове. След решение 142 на общински съвет Пловдив²⁵ взето през месец април 2017г., „Младежки център Пловдив“ се преобразува в предприятие, с ценови лист (леглова база, ресторантска част, обучителни зали и помещения), който поставя критерии по-високи от стандарта на живот на младежките организации (най-често доставчиците на младежка работа) в града (и страната). Същата съдба следва останалите младежки центрове в страната²⁶. Това само по себе си не е добро или лошо, но в комбинация с политиките подкрепящи читалищата и дейностите по национална програма за младежта изглежда сякаш държавата се стреми да монополизира властта над публичните пространства, изключвайки повечето от най-заинтересованите страни от този процес. Тези практики явно подриват значително усилията (на европейски и национални организации) за случване на ефективен структурен диалог и включване на младите хора в процесите на взимане на решение, като основен бенефициент на младежките политики. Устойчива и включваща политика на местно и национално ниво може би се постигнала, чрез законово установени норми, които не само не възпрепятстват, но и предоставят инструменти за насърчаване участието на младите хора и младежки работници в изграждане и управление на публични пространства спрямо нуждите, желанията и стремежите на местната младеж. В законовата рамка тези пространства (по своята логика) би трябвало да се наричат „Младежки пространства“.

²⁴ [http://mpes.government.bg/Documents/Programs/2016/PM\(16_20\)/NPM_2016-2020.pdf](http://mpes.government.bg/Documents/Programs/2016/PM(16_20)/NPM_2016-2020.pdf)

²⁵ <http://plovdiv.bg/obs/действащи-актове/решение-142-6/>

²⁶ http://www.dobrich.bg/files/upload/obshtinski-savet/Reseniq_ObS_2017/res_18_28_03_2017.pdf

Според своята функционалност „младежко пространство“ може да се разглежда като място, където се подпомага личностното, социално и гражданско израстване на младите хора. То е безопасно пространство за развитие на техния потенциал, придобиване на компетенции и откриване на нови възможности и познания. Там се случват активности, които въвличат участниците в динамичен, нестандартен, ангажиращ и творчески процес. Основните принципи на които се опира са доброволното участие, толерантно, алтруизъм, партньорство и работа в мрежа, адаптивност, ясна отговорност, право на игра и забавление. Младежките пространства могат да бъдат физически пространства, площи, съществуваща инфраструктура, младежки центрове, отворени зелени площи, на (в) които се осъществяват дейности за свободното време, както и организационно развитие, обмяна и споделяне на ресурси, изграждане на социален капитал и дългосрочни взаимоотношения между млади специалисти и организации.

С други думи, пространство, което обединява различните младежки общности и създава хомогенна обществена група; служи за конструктивен диалог и обмяна на опит между различните култури, субкултури и подгрупи на младежи; гарантира сигурността на децата и младежите в публичните градски (и не само) пространства.

Отношението към заобикалящия свят отразява отношението към живота като такъв, затова променяйки средата, се променя и живота в нея. Отнемането на правото върху собственото пространство²⁷ на една социална група неминуемо ще доведе до нейната дезинтеграция като обществено образувание.

²⁷ Препратка към идеята на Дейвид Харви за правото върху града, което не може да бъде отнето от гражданите, тъй като те го създават като такива и имат (етичното) право над него. Виж повече на <https://davidharvey.org/media/righttothecity.pdf>

Източници

1. Национален статистически институт
2. http://www.childtrends.org/wp-content/uploads/2006/12/child_trends-2007_06_15_rb_prodevel.pdf
3. <http://www.nya.org.uk/careers-youth-work/>
4. http://infed.org/archives/nayc/milson_why.htm
5. http://ec.europa.eu/youth/policy/implementation/work_en.htm
6. http://www.coe.int/t/dg4/youth/Source/Resources/Documents/2010_Declaration_European_youth_work_convention_en.pdf
7. https://search.coe.int/cm/Pages/result_details.aspx?ObjectId=0900001680717e78
8. <http://www.dnevnik.bg/file/1814333.doc>
9. http://mpes.government.bg/Documents/Documents/Strategii/strategy_youth_2012-2020.pdf
10. <https://my.pcloud.com/publink/show?code=XZChG3ZQoCDvrATf2JDitnXswgWjX9nHXqy>
11. http://ec.europa.eu/youth/policy/implementation/work_en
12. http://www.ckoko.bg/upload/docs/2016-12/book_2016_web.pdf
13. [http://eur-lex.europa.eu/legal-content/BG/TXT/PDF/?uri=CELEX:32009G1219\(01\)&from=EN](http://eur-lex.europa.eu/legal-content/BG/TXT/PDF/?uri=CELEX:32009G1219(01)&from=EN)
14. http://www.consilium.europa.eu/uedocs/cms_data/docs/pressdata/en/educ/117874.pdf.
15. http://www.youthforum.org/assets/2016/10/Joint_Recommendations_EU-Youth-Conference-October-2016.pdf
16. <http://www.fhi360.org/about-us>
17. <http://mediacafe.bg/novini/programa-i-razvitie/Elizabet-Haug-ot-Norvegija-Predpriemachestvoto-trjabva-da-se-uchi-osthe-ot-gradinata-VIDEO-i-SNIMKI-8491>
18. <https://www.pps.org/blog/young-people-and-placemaking-engaging-youth-to-create-community-places/>
19. http://www.eywc2015.eu/Portals/0/The%202nd%20European%20Youth%20Work%20Declaration_FINAL.pdf
20. <http://uil.unesco.org/fileadmin/keydocuments/LifelongLearning/learning-cities/en-unesco-learning-cities-flyer.pdf>
21. http://chitalishta.com/index.php?&act=community&do=list&special=1&sql_which=3600
22. <http://lex.bg/laws/ldoc/2133897729>
23. [http://mpes.government.bg/Documents/Programs/2016/PM\(16_20\)/NPM_2016-2020.pdf](http://mpes.government.bg/Documents/Programs/2016/PM(16_20)/NPM_2016-2020.pdf)
24. <http://plovdiv.bg/obs/действащи-актове/решение-142-6/>
25. http://www.dobrich.bg/files/upload/obshtinski-savet/Reseniq_ObS_2017/res_18_28_03_2017.pdf
26. <https://davidharvey.org/media/righttothecity.pdf>
27. <http://www.myd.govt.nz/documents/resources-and-reports/publications/youth-work-today/youth-work-today-a-review-of-the-issues-and-challenges-pdf.pdf>